

Boek van de maand – maart 2025

De armen van de octopus | Close Reading- lessenserie

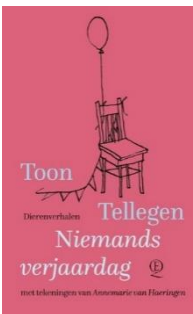
In de maand maart staat de Nederlandse schrijver en dichter Toon Tellegen centraal. Hij is vooral bekend om zijn filosofische dierenverhalen met een kenmerkende combinatie van humor, melancholie en wijsheid. Toon Tellegen weet diepgaande thema's te verpakken in eenvoudige, betoverende taal. De verhalen van Toon Tellegen hebben geen duidelijke boodschap of levensles, maar tussen de regels door worden de lezers aangezet tot reflectie op zichzelf en op de omgang met elkaar. Toon Tellegen heeft talloze prijzen gewonnen, mede door de diepere laag in zijn literaire bijdragen.

De Close Reading-lessenserie is geschikt voor **de middenbouw**. Ook lichten we andere boeken van Toon Tellegen uit. Die zijn geschikt voor zowel **de onderbouw, als de midden- en bovenbouw**.

Een greep uit het oeuvre

Toon Tellegen heeft een enorm oeuvre van boeken voor allerhande leeftijden. We lichten er enkele uit.

Niemand's verjaardag

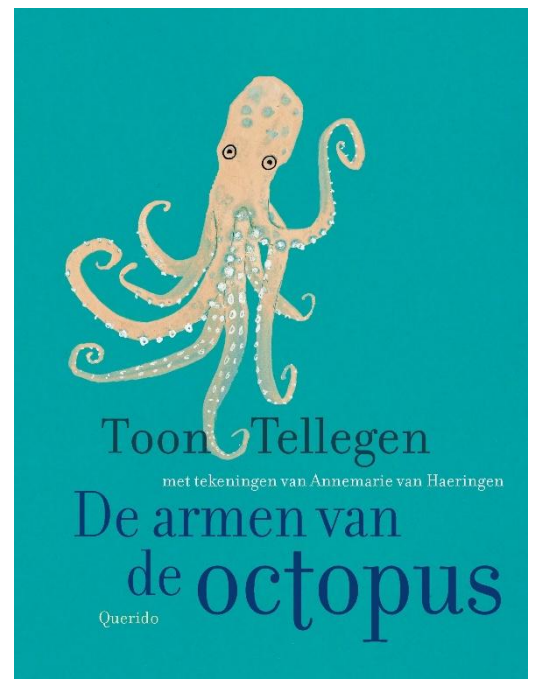

Hierin krijgt de krekkel het idee om het zwijgend bij elkaar zijn te doorbreken door niemand's verjaardag te vieren. 'Maar als er niemand jarig is, waarom vieren we dan niet de verjaardag van niemand?' Het feest is een groot succes, en vanaf dat moment vieren ze jaarlijks niemand's verjaardag alsof het een verjaardag van een van hen is. Een prachtige kans om hier met kinderen in **de middenbouw**

schrijfactiviteiten bij te bedenken.

Boek van de maand

Close Reading is een wetenschappelijk onderbouwde aanpak, die leerlingen helpt om de (diepere) betekenis van een tekst daadwerkelijk te doorgronden. In deze rubriek 'Boek van de maand' vind je elke maand tips voor boeken, verhalen of gedichten die zich heel goed lenen voor Close Reading. Vaak krijg je er ook compleet uitgewerkte lessenseries bij. Laat je inspireren!

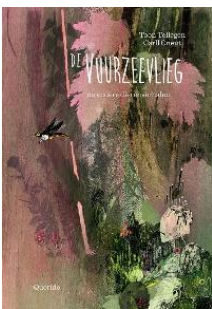

De tuin van de walvis

Dit boek is bekroond met een zilveren griffel in 2016. De walvis droomt van een tuin op zijn rug. Hoewel de walvis tevreden ronddobbert in de oceaan, voelt hij toch een zeker gemis aan een tuin 'met een houten bank met een paar bloemen eromheen'. Als ware tuinarchitect creëert sprinkhaan een pracht van een tuin die een groot aantal dieren komt bewonderen. Maar dan komt walvis toch voor wat ongemakken te staan en blijkt dat walvis, weliswaar in ruil voor een schitterende tuin, z'n eigenheid moet opgeven. Dit boek over (verlies van) identiteit in ruil voor de realisatie van dromen en wensen is geschikt voor **de groepen 3 en 4**, en ook wel **hogere groepen**. Het boek gaat over van alles willen en krijgen, en er (toch) niet gelukkig van worden. Kinderen zouden na de **Close Reading lessenserie** een verhaal kunnen schrijven over wat hen daarin beweegt.

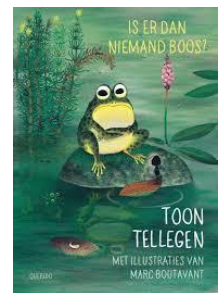
De vuurzeevlieg

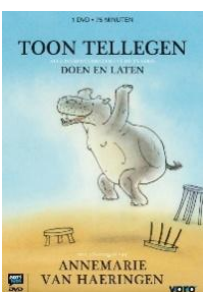
In dit boek, bekroond met een Zilveren Penseel in 2020, kan het vuurvliegje veranderen in een vuurzeevlieg, kunnen de steeltjes op het hoofd van de giraf beslissen dat ze heel goed zonder giraf verder kunnen en komt de bizon tot zijn grote schrik op een dag zomaar zichzelf tegen. De dieren worstelen met hun naam en voornemens waarin ze iets anders willen doen dan voorheen. Ze kampen met verschillende verlangens en onzekerheden, net als ieder mens. Zij streven ernaar om tevreden te zijn met zichzelf en zich niet anders voor te doen. Het boek is geschikt voor **kinderen van 10 tot 12 jaar**.

Is er dan niemand boos?

Dit is een prachtige bundel met twaalf verhalen over boosheid waarin alle dieren boos zijn op iets of iemand anders. Maar helpt boos zijn wel? En kun je je boosheid ook vergeten of opeten of weggeven? Het boek is geschikt voor **de onderbouw**.

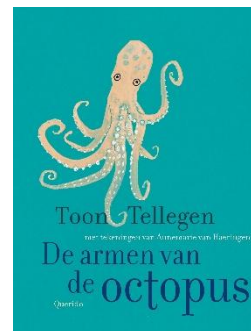
Doen en laten

Deze geweldige dvd gaat over dertien werkwoorden: wat je kunt doen of niet kunt doen. Juichen, kletteren, aangaan, zwijgen of gewoon 'zijn'. De olifant wil net als het vuurvliegje 'aangaan'. Als hij eenmaal schijnt, verspreidt hij een oogverblindend licht en schrikken alle dieren wakker. Een mooie opstap om met kinderen te bedenken wat er gebeurt en waarom de olifant oogverblindend is. Het is een mooie tekst om met taalactiviteiten aan de slag te gaan. Alle werkwoorden kun je gebruiken bij **diverse leeftijden**.

De armen van de octopus

Voor het **Boek van de maand** hebben we het nieuwste prentenboek van Toon van Tellegen uitgewerkt, namelijk 'De armen van de octopus', verschenen in augustus 2024. Het boek is geschreven voor kinderen vanaf 7 jaar en kan dus in **de middenbouw** worden ingezet.

Eindoelen:

- Leerlingen kunnen uitleggen wat de kenmerken en functies zijn per arm van de octopus.
- Leerlingen kunnen vertellen wat de betekenis is van de armen voor de octopus.
- Leerlingen kunnen beredeneren wat de octopus verhuult door zijn armen op de manier te benaderen zoals hij doet.

Close Reading – sessie 1

Wat zegt de tekst?

Leesdoelen:

- Ik kan vertellen welke verschillende armen de octopus heeft.
- Ik kan vertellen wat er aan het eind van het verhaal gebeurt met de 8e arm.

Lees het boek in eerste instantie helemaal voor en laat de leerlingen in tweetallen reageren, wat gebeurt er in het boek. Kunnen leerlingen benoemen welke 8 armen de octopus heeft? Laat de leerlingen navertellen wat er bij de 8e arm gebeurt aan het eind van het verhaal. Gebruik vooral ook de prachtige tekeningen. Hier is samen met de kinderen het bewijs van de tekst te vinden.

Close Reading – sessie 2

Hoe wordt het in de tekst gezegd?

Leesdoelen:

- Ik kan uitleggen waar de octopus zijn 8 verschillende armen voor gebruikt en wat de kenmerken zijn van deze armen.

Begin de tweede sessie door de leerlingen te laten ophalen welke armen de octopus heeft en wat er aan het eind van het verhaal gebeurt. (Maak gebruik van de aantekeningen van sessie 1.)

Lees vervolgens de pagina's van het boek over de afzonderlijke armen nog eens bladzijde voor bladzijde voor of laat de leerlingen een bladzijde lezen. Na elke pagina('s) over een arm stop je en sta je stil bij hoe de octopus die arm gebruikt en wat kenmerken zijn van die arm. In eerste instantie doe jij als leerkracht bij één of twee armen voor hoe jij bepaalt wat de functie is van die arm en hoe je hier de tekeningen van illustrator Annemarie van Haeringen bij gebruikt. Je laat ook direct zien hoe je dit noteert in onderstaand schema. Als de leerlingen in de middenbouw nog onvoldoende kunnen schrijven dan doe je voor hoe je het kenmerk van de arm tekent. Gebruik hier de illustraties voor. Bij de gulzige arm kan bijvoorbeeld het zeewier uit de illustraties worden getekend, en bij de arm om mee te schrijven een pen. Daarna lees je de volgende bladzijde voor of laat je de leerlingen zelf lezen en bepalen leerlingen samen de kenmerken. Bespreek na elke bladzijde de kenmerken klassikaal en geef gelegenheid om het schema samen verder in te vullen.

Bij sommige armen wordt een kenmerk benoemd, zoals een dikke, mollige arm. Laat dat ook terugkomen in wat je noteert of tekent in het schema. Benoem daarbij dat je aan de illustraties niet kunt zien over welke arm die bladzijde gaat. Op de illustraties zien de armen er namelijk hetzelfde uit en niet langer, dunner of molliger. Heel mooi om de verschillende armen te tekenen en er een mix en ruil mee te doen, want ze moeten de armen leren kennen om in sessie 3 de betekenis ervan te doorgronden. Laat de leerlingen de zinnen ook onderstrepen waar het bewijs wordt genoemd.

Armen	Waar gebruikt de octopus de verschillende armen voor?	
Arm 1	Een gulzige arm om mee te eten.	
Arm 2	Een arm om mee te schrijven.	
Arm 3	Een arm om zich te uiten als hij boos is, door op zijn voorhoofd of tafel te slaan.	
Arm 4	Een dikke, mollige arm om 's nachts onder zijn hoofd te leggen als kussen.	

Arm 5	Een lange, dunne en nieuwsgierige arm om iets mee aan te wijzen of ergens iets uit te peuteren.	
Arm 6	Een brave arm om te krabben, net zo lang tot de jeuk over is.	
Arm 7	Een arm om zichzelf moed in te spreken en te troosten, soms te wuiven.	
Arm 8	Een overbodige arm, die de octopus eerst als reserve-arm inzet en later gebruikt om hem aan iemand cadeau te doen.	

Close Reading – sessie 3

Wat is de diepere betekenis van de tekst?

Leesdoelen:

- Ik kan uitleggen wat de armen betekenen voor de octopus.
- Ik kan de overeenkomsten tussen de 7 armen en de 8e overbodige arm benoemen.
- Ik kan uitleggen waarom de octopus 'Dag pootvis' zegt en de potvis 'Dag 'Septipus' zegt.
- Ik kan vertellen wat het wisselen van de 8e arm en de vin van de potvis oplevert voor de octopus. Ik kan vertellen waarom de tennisbal werd geboren uit een vulkaan.

Vul de aantekeningen uit het schema van sessie 2 aan door in sessie 3 de betekenis van de armen voor de octopus te bepalen. In deze 3e sessie ga je meer tussen de regels door lezen en afleiden om tot de diepere laag te komen. Zijn die verschillende armen echt nuttig of dient het eigenlijk nergens voor?

De sessie start met uitwisselen in tweetallen welke armen de octopus heeft en wat de kenmerken zijn. Leerlingen kunnen hierbij hun aantekeningen gebruiken. Vervolgens lees je als leerkracht opnieuw de bladzijdes over de armen voor, waarbij je nu laat zien hoe jij per arm erachter komt wat de octopus voor betekenis aan zijn verschillende armen geeft. Denk hardop en laat zien hoe jij verbanden legt tussen de tekst. Laat leerlingen die zinnen ook onderstrepen. Per arm vul je het schema verder in.

Controleer begrip en kijk wanneer de leerlingen dit verder samen kunnen doen. Bespreek het schema vervolgens klassikaal na. Welke conclusie trekken de leerlingen over de betekenis van de armen? Uit de tekst blijkt namelijk dat de octopus zijn armen inzet maar niet altijd bereikt wat hij wil. Zo schrijft hij brieven, maar die komen niet aan en wuift hij met zijn arm maar er is niemand om naar te wuiven. Ook wordt in de tekst duidelijk dat de octopus zijn armen graag wil waarderen, maar eigenlijk niet weet wat hij met al die armen moet. Houdt hij ze daarom maar bezig, om te voorkomen dat hij moet concluderen dat al zijn armen zijn zoals zijn overbodige 8e arm?

Bovendien blijkt uit de tekst dat de octopus weinig anderen om zich heen heeft. Zou hij zijn armen vergelijken met verschillende persoonlijkheden om zichzelf te helpen zijn leven dragelijk te maken? Zou de octopus de armen bijvoorbeeld gebruiken als vervanging van sociale contacten? Zo heeft de schrijver de 7e arm omschreven als een arm met eigen gedrag en gevoelens. In de tekst staat namelijk: 'Dan kronkelde of kwispelde die arm en voelde zich gevleid'.

Het op zoek gaan naar een diepere betekenis biedt ook kansen om met leerlingen te verkennen waarom de potvis in het verhaal voorkomt. Je kunt stilstaan bij de uitspraak van de octopus 'Dag pootvis' en de potvis die antwoordt: 'Dag 'Septipus'. Toon Tellegen speelt met woorden in dit stukje. Kunnen leerlingen vertellen waarom deze woorden gebruikt worden? Weten ze dat een zevenarmige octopus soms septipus wordt genoemd?

Kunnen leerlingen daarnaast bepalen wat het effect is van het uitwisselen van de arm van de octopus en de vin van de potvis. Ook met de vin probeert de octopus iets voor elkaar te krijgen, namelijk een zwierige zwemslag, waarbij hij concludeert dat dat niet lukt en hij niet vooruit komt. En wat betekent dat, is dat erg? En is het niet fijner om tevreden te zijn met wie je bent en wat je hebt?

Armen	Waar gebruikt de octopus de verschillende armen voor?	Wat betekenen de armen voor de octopus?
Arm 1	Een gulzige arm om mee te eten.	Hij houdt van eten. Of hij het dan wel of niet erg vindt als de arm iets in zijn mond steekt als hij dat eigenlijk niet wil, wordt niet duidelijk.
Arm 2	Een arm om mee te schrijven.	Dat niemand zijn brieven leest en hij nooit antwoord krijgt vindt hij niet erg, want deze arm heeft wel een functie, namelijk schrijven.
Arm 3	Een arm om zich te uiten als hij boos is, door op zijn voorhoofd of tafel te slaan.	Dat is niet uit de tekst af te leiden. Hij zou er iemand een draai mee om zijn oren willen geven. Maar er is niemand, waardoor die situatie zich niet voordoet. Hij denkt wel dat hij het water zuivert met het geven van een klap.
Arm 4	Een dikke, mollige arm om 's nachts onder zijn achterhoofd leggen als kussen.	Deze arm kan niks anders dus de octopus weet niet wat hij ermee wil. Het is zijn beste vriend, maar overdag denkt de octopus niet aan deze arm. Is het dan echt zijn beste vriend? Waarom wel of waarom niet?
Arm 5	Een lange, dunne en nieuwsgierige arm om iets mee aan te wijzen of ergens iets uit te peuteren.	Hij weet niet wat hij van deze arm moet denken. De arm heeft al iets gepakt voordat de octopus daarover heeft nagedacht of hij het wel wil hebben. Hij vindt het wel de meest bijzondere arm. Waarom zou hij dat vinden?
Arm 6	Een brave arm om te krabben net zo lang tot de jeuk over is.	De arm doet precies wat de octopus van hem vraagt. We kunnen niet afleiden wat de octopus daarvan vindt.
Arm 7	Een arm om zichzelf moed in te spreken en te troosten, soms te wuiven.	De liefste arm die altijd aan hem denkt en hem nooit in de steek zou laten. Ook helpt de arm bijna altijd als troost. Hij zou er graag meer mee willen en hij wuift tegen beter weten in naar anderen die er niet zijn.
Arm 8	Een overbodige arm, die de octopus eerst als reserve-arm inzet en later gebruikt om hem aan iemand cadeau te doen.	Hij weet in eerste instantie niet wat hij ermee moet en twijfelt eraan om 'm weg te doen.

Meer informatie

Enthousiast geworden en wil je meer weten over Close Reading? Neem dan contact op met Expertis Onderwijsadviseurs via info@expertis.nl of met een van onze adviseurs via www.expertis.nl/adviseurs. Of neem een kijkje op de themapagina over Close Reading via <https://expertis.nl/themas/themapagina-taal-leesonderwijs/>. Meer uitgewerkte praktijkvoorbeelden zijn te vinden in de boeken Close Reading in de praktijk, verkrijgbaar via uitgeverij Pica.